

Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
kirjaamo.hame@ely-keskus.fi

Viite: Täydennyspyyntö 26.9.2023

Asia: Lahden kaupungintalon suojeluesityksen täydennys

Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo on tehnyt Lahden kaupungintalosta rakennusperintölain (4.6.2010/498) mukaisen suojeluesityksen 9.2.2021. Hämeen ELY-keskus on pyytänyt esitykseen täydennystä, jossa huomioidaan kaupungintalon syksyllä 2023 valmistuneen peruskorjauksen vaikutukset suojeluun ja sen kohdentumiseen. Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo esittää asiasta pyydettyä lausuntonaan seuraavaa:

Lahden kaupungintalon mittava peruskorjaus toteutettiin vuosina 2021–2023 allianssihankeena Arkkitehdit Davidsson Tarkela Oy:n suunnitelmin. Pääurakoitsijana toimi SRV. Remontti oli ensimmäinen suuri uudistus kaupungintalossa sitten 1980-luvun tulipalon jälkeisen peruskorjauksen. Lahden museot teki kaupungintalosta suojeluesityksen, jotta arvokasta rakennusta voitaisiin kohdella remontissa selkeän suojeluohjelman mukaisesti. Lahden museoiden toive oli, että suojelupäätös olisi tullut viimeistään remontin alkuvaiheissa, jotta se olisi tukenut vahvemmin suojelutavoitteita. Museon tekemä suojeluesitys toimi kuitenkin pohjana peruskorjauksen suunnittelussa ja arvokkaiden tilojen kohtelussa.

1980-luvun korjauksessa tiloja käsiteltiin kolmella tavalla: entistettävät tilat, 1910-luvun ilmeeseen perustuvat, mutta nykyaikaisin kalustein kalustettavat tilat sekä kokonaan uusittavat tilat. Museon tavoitteena oli, että peruskorjauksessa olisi kunnioitettu 1980-luvun arvokasta kerrostumaa Eliel Saarisen suunnitteleminen alkuperäisenä säilyneiden tilojen rinnalla. Uudessa peruskorjauksessa tilojen käsittely on ollut kahdenlaista: suojeltavaksi ajatellut tilat sekä kokonaan uudistettavat tilat. Suojeltavaksi ajateltuja tiloja suojattiin remontin työmaan aikana ja kulkua niihin rajoitettiin. Suojeltavat tilat perustuivat osittain museon suojeluesitykseen. Uudistettaviin tiloihin kuului käytännössä toimistotilat, joihin luotiin nykyaikainen avokonttoriratkaisu. Värimaailmaa koko taloon on haettu jugendin hengessä. Nykyaajan vaatimuksiin päivitettiin työskentelytilojen lisäksi talotekniikka.

Peruskorjaus tuo aina uuden kerroksen rakennukseen. Vahviten tämä näkyy kaupungintalossa sisäpihalla: 1930-luvun laajennuksessa muotonsa saaneesta, entisestä suljetusta sisäpihasta on luotu kaupunkilaisille avoin, lämmin sisätila. Samalla kaupungintalon arkisisäänkäynti ja juhlasisäänkäynti erotettiin toisistaan, jotta kaupungintaloon saatiin esteetön käynti tornin alta. Sisätilan uuden katteen pylväiden ja katon kupari yhdistää uuden tilan vanhaan. Katon seinien vierusta on jätetty lasille, jotta sisäpihan muodon voi edelleen hahmottaa ja

torni näkyy sisäpihalle niin kuin aiemmin. Katon korkeus on asemoitu niin, ettei se häiritse kerroksista näkymää sisäpihalle. Sisäpihalle tilattiin myös Kirsi Kaulasen uusi taideteos *Maa on voimaa* kutsukilpailun myötä.

Museon suojeluesitystä on pidetty pohjana suojeltaville tiloille sekä suunnittelussa että remontin aikana, mutta koska varsinaista päätöstä ei ole ollut, se ei ole kaikilta osin turvannut tilojen säilymistä. Rakennuksen alkuperäinen tilajaon hierarkkisuus, jonka perusajatus säilyi 1980-luvun muutoksissa, rikkoontui osittain uusimmassa saneerauksessa, kun kaupunginjohtajan huone siirrettiin sisäänkäynnin lähelle.

Samoin museon kanta on, että 1980-luvulla Antti Nurmesniemen suunnittelemat sisustuskokonaisuudet ovat kaupungintalossa vähentyneet merkittävästi remontin myötä. Museon suojeluesityksessä mainituista tiloista erityisesti vaateaula sekä kirjasto ovat kokeneet remontin myötä merkittäviä muutoksia. Vaateaula oli osa arvokkaiden tilojen sarjaa pääsisäänkäynnin läheisyydessä. Kaupunginjohtajan huone sijoitettiin pääsisäänkäynnin toiselle puolelle, entiseen vahtimestareiden tilaan ja vahtimestarit siirrettiin vaateaulaan. Suojeltavaksi esitetyn aulan sisustusta ei pystytty käyttötarkoituksen muutoksen jälkeen palauttamaan ja vaateaulasta on käytännössä jäljellä vain seinien vihreä väri ja kattovalaisimet. Remontissa kirjastoon sijoitettiin talotekniikkaa siten, että suojeltaviksi esitettyjä kiinteitä kirjahyllyjä ei voitu tilaan alkuperäisessä muodossaan palauttaa. Muut suojelluksi esitetyt kalusteet säilyivät kirjastossa. Eliel Saarisen aikaiset tilat, kuten kaupunginvaltuuston istuntosali, pääaula sekä portaikko, säilyttivät remontissa entisen loistonsa. Seinämaalauksia on puhdistettu sekä korjattu 1980-luvulla valittujen entisöintivärien mukaisesti.

Museon suojeluesityksessä kiinteäksi sisustukseksi on katsottu tilojen ovet, listoitukset, koristemaalaukset, portaikkojen porraskaiteet sekä ensimmäisen kerroksen eteisen ja aulan laattalattia. Kaikkien näiden osalta suojeluesityksen tavoitteet ovat toteutuneet peruskorjauksessa hyvin.

Kuten museo vastineessaan Museoviraston lausuntoon (17.8.2021) totesi, Lahden kaupungintalon kokonaistaideteosluonne jää puutteelliseksi ilman alkuperäisen ja 1980-luvulla täydennetyin sisustuksen historiallisia kerrostumia. Näihin kuuluu kiinteät ja irtaimet kalusteet, valaisimet, tekstiilit ja rakennukseen eri aikoina tilatut taideteokset. Museo pitää edelleen tärkeänä keskeisen irtaimiston sisällyttämistä suojelupäätökseen kiinteän sisustuksen rinnalla.

Kaiken kaikkiaan peruskorjauksessa on kuitenkin kunnioitettu hienolla tavalla Eliel Saarisen työtä. Arkkitehtisuunnittelu sekä toteutus on tehty pieteetillä yksityiskohdat huomioiden. Rakenteisiin ja rakennusosiin kohdistuneet korjaustoimenpiteet on toteutettu niin, että niihin liittyvät arvot ovat säilyneet. Rakenteiden ja rakennusosien uusiminen esimerkiksi vesikatteen ja tornin ikkunoiden osalta on ollut perusteltua ja toteutus on vastannut hyvin alkuperäistä materiaalien ja teknisten ratkaisujen kohdalla. Peruskorjauksen yhteydessä toteutettiin myös konservointitöitä, jotka kohdistettiin keskeisiin 1980-luvulla toteutettuihin pintojen ennallistuksiin.

Kyseisten pintakäsittelyiden onnistunut konservointi vahvistaa tilojen historiallista kerrostuneisuutta ja siten myös niiden arvoa.

Samaan aikaan kaupungintalon peruskorjauksen kanssa on suunniteltu ja toteutettu kaupungintalon puiston uudistustöitä. Puistosta valmistui historiaselvitys syksyllä 2021, jonka toteuttivat Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy:stä sekä Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson. Puiston suunnittelusta on vastannut Sitowise. Puiston uudistusten lähtökohdaksi otettiin sen alkuperäinen tilanne puistohistoriaselvityksen perusteella. Suuret, 1980-luvulla istutetut pensaat poistetaan näkymien tieltä, kaupungintalon edustan kukkapyöriö palautetaan sekä valaistusta uusitaan. Istutuksissa huomioidaan 1910–1920-luvuille tyypilliset kasvivalinnat. Vuoden 2023 kesäkaudella puistosta on toteutettu kaupungintalon puoleinen osa, ja Vesijärvenkadun puoleisessa osassa puistoa on tarkoitus aloittaa työt keväällä 2024. Töiden myötä puisto edustaa aiempaa paremmin kaupungintalon kanssa 1900-luvun alun kokonaisuutta ja suunnittelullista ideaa.

Suojelun kohdentuminen

Museo katsoo, että 9.2.2021 suojeluesityksessä mainitut kulttuurihistorialliset merkitykset ja niiden perusteet ovat peruskorjauksen myötä säilyneet ennallaan. Museolla ei ole lisättävää suojelun kohdentumisen kohtiin *rakennusten ulkoasu, rakennusrunko* tai *tilarakenneperiaate*. Myöskään keskeisten sisätilojen kiinteän sisustuksen suojelun kohdentumiseen ei ole täydennettävää.

Museo täydentää suojeluesitystään *keskeisten sisätilojen ja irtaimiston* sekä *taiteen* osalta seuraavasti:

Lisättävät tilat ja irtaimisto (irtaimiston numerointi viittaa Arkkitehdit Oy Latva ja Vaaran vuonna 2019 kaupungintalon rakennushistoriaselvityksen yhteydessä tekemään irtokalusteinventaarioon):

- 044 Elielkabinetti
  - o 34d Pöytä
    - koko 900x3400 mm
    - Puu, maalattu vihreä
    - Antti Nurmesniemi
    - 1 kpl
  - o 35 Tuoli
    - Puu, maalattu vihreä
    - Antti Nurmesniemi
    - 12 kpl
  - o 36 Seinävalaisin
    - messinkinen kehys, opaalitasikupu

- Eliel Saarinen
  - 2 kpl
- 37 Kattovalaisin
  - messinkinen kupu
  - Antti Nurmesniemi
  - 1 kpl
- Tekstiilitaideteokset:
  - Maisa Kaarna: *Taivaankappale* (1995, ryijy, halkaisija 52,5 cm)
  - Maisa Kaarna: *Linnunrata* (1997, ryijy, 63 x 442 cm)
- 071 Kahvion vaateaula
  - 150 Varrellinen pallovalaisin
    - "Saarinen"
    - 2 kpl
  - Kiinteä naulakko
- 146 Käytävä
  - 44a Penkki:
    - 3500x400 mm
    - puu, maalattu tummanvihreä
    - 1 kpl
  - 44c Penkki:
    - 3000x400 mm
    - puu, maalattu tummanvihreä
    - 1 kpl
  - 60 Puheenjohtajan tuoli:
    - puu, ruskea
    - nahkaverhoiltu istuin
    - korkea koristeellinen selkänoja
    - 3 kpl
  - Plafondi:
    - neliön muotoinen
    - 6 kpl
- 221 Neuvotteluhuone, sisustus Antti Nurmesniemi, tekstiilit Vuokko Nurmesniemi
  - 81a Neuvottelutuoli, käsinojallinen
    - ruskea puurunko
    - sininen verhoilu
    - AskO Oy

- 16 kpl
- 82 Sohvapöytä
  - koko 700x1300x540
  - marmorikansi, vihreä
  - puujalka, messinkiholkilla
  - 1 kpl
- 117 Neuvottelupöytä
  - koko: 4850 mm x 1520 mm
  - tummanruskea petsattu
  - Asko Oy
  - 1 kpl
- 88 Jalkavalaisin
  - messinki ja opaalilasi
  - 1 kpl
- 64b Plafondivalaisin
  - messinki ja opaalilasi
  - 6 kpl
- 64a Riippuvalaisin
  - messinki ja opaalilasi
  - 2 kpl
- 36 Seinävalaisin
  - messinkinen kehys, opaalilasikupu
  - Eliel Saarinen
  - 4 kpl
- 237Aula
  - 44c Penkki
    - 3000x400 mm
    - puu, maalattu tummanvihreä
    - Eliel Saarinen
    - 2 kpl
  - 36 Seinävalaisin
    - messinkinen kehys, opaalilasikupu
    - Eliel Saarinen
    - 4 kpl
  - 153 Kattovalaisin, riippuva
    - Eliel Saarinen

- 5 kpl
- Seinävalaisin
  - pienempi malli
  - lasikupu
  - 8kpl

Muutettavat tilat ja irtaimisto:

- Kirjasto, sisustus Antti Nurmesniemi, tekstiilit Vuokko Nurmesniemi
  - Neuvottelupöytä
    - kannen koko 1200x4520 (koostuu kahdesta osasta), päädyt pyöristetty
    - 1 kpl
  - Neuvottelutuoli, käsinojallinen
    - sininen verhoilu
    - Asko Oy
    - 12 kpl
  - Sohvapöytä
    - koko 700x1300x540
    - marmorikansi, vihreä
    - puujalka, messinkiholkilla
    - 1 kpl
  - Riippuvalaisin
    - messinki ja opaalilasi
    - 3 kpl
  - Plafondivalaisin
    - messinki ja opaalilasi
    - 6 kpl
  - **POISTUU:** Antti Nurmesniemen suunnittelemat kiinteät kirjahyllyt. Säilytetty kirjahyllyjen sokkelit sekä alakaapisto, joihin teetetty uudet kansilevyt.

Poistettavat tilat:

- 1. kerroksen vaateaula

Lisättävä taide:

- Rakennuksen julkisivun pääportaikon vieressä seinässä Pentti Papinahon Eliel Saarinen -reliefi, 1975.

2021–2023 saneerauksen yhteydessä kaupungintalolle hankittu taide:

- Kirsi Kaulanen: *Maa on voimaa* 2023, kiillotettu ruostumaton teräs
- Roy Aurinko: *Eurooppa* 2022–2023, öljy, liitu ja sementti kankaalle
- Henna Nuutinen:
  - o *Treasure* 2023, käsin rakennettu kivitavara, engobe, lasite
  - o *Muffin* 2022, käsin rakennettu kivitavara & engobe
  - o *Little red* 2021, käsin rakennettu kivitavarasavi & engobe
- Sasha Huber: *Heijastus/Reflection* 2022, metalliniitit puulle, tammikehys
- Matias Karsikas: *Pilvimänty* 2023, keramiikka, lasi, kulta

Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

tutkimuspäällikkö	Liisa Koskelainen
kokoelmapäällikkö	Sari Kainulainen
konservaattori	Lauri Löfman
tekstiilikonservaattori	Eveliina Holopainen
rakennustutkija	Roosa Ruotsalainen
korjausrakentamisen asiantuntija	Anssi Malinen

Tiedoksi: Museovirasto, Lahden kaupungin tilakeskus, Lahden kaupungin kaavoitus